

Роль академічної культури в отриманні якісної освіти та особистісного розвитку студентства

У статті проаналізовано основні причини плагіату серед здобувачів вищої освіти та наслідки неякісної освіти для суспільства.

Ключові слова: вища освіта, студентство, академічне письмо, плагіат, культура академічного письма.

XXI століття – доба, яка характеризується розвитком науки та неабияким стрибком у сфері техніки. Тому людство з кожним днем потребує все більше висококваліфікованих спеціалістів саме з університетською освітою. Вища освіта в Україні має тривалу та багату історію. Українських студентів, випускників та вчених знають і цінують у всіх куточках планети, адже багато із них є причетними до наукового прогресу світу.

Прагнення до європейської інтеграції суттєво впливає на всі сфери життєдіяльності нашої держави, включаючи і вищу освіту. Наразі Україна чітко окреслила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, активно здійснює модернізацію освітньої системи, та якість вищої освіти все ж таки залишається невисокою, зокрема через порушення норм і правил академічної доброчесності.

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Неприпустимою має стати ситуація, коли наукові роботи (від курсових до докторських) виконуються на замовлення за гроші,

коли студентські роботи передаються від курсу до курсу лише зі зміненими титульними сторінками [5].

У 2016 р. УБА започаткувала проєкт «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» за підтримки Посольства США в Україні. Він спрямований на включення бібліотек різних типів, видів, підпорядкування у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема в школах і університетах. Мета проєкту - донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів. Адже академічна доброчесність означає, що в процесі навчання та дослідницької роботи студенти, викладачі та науковці послуговуються, передусім, принципами чесної праці та навчання, що стане невід'ємною складовою нової академічної культури в українських закладах вищої освіти та передумовою для успішного розвитку суспільства [1].

Стаття 42 Закону України про освіту дає визначення: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2].

Академічну культуру поділяють на кілька рівнів:

- індивідуальний;
- загальний;
- профільно-професійний;
- корпоративний;
- професорсько-викладацький;
- студентський.

Саме на студентському рівні академічної культури варто акцентувати увагу, адже плагіат та культура «копіювати та

вставити» сьогодні надзвичайно актуальні явища серед здобувачів вищої освіти. Будь-яка форма плагіату становить загрозу репутації вищої освіти і є несправедливою по відношенню до більшості студентів, які чесно здобули свій фах.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних програм, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації [3].

Рівень академічної культури студентства насамперед залежить від мотивації навчання у ЗВО. Молоді люди, які керуються переважно бажанням отримати знання та стати висококваліфікованими спеціалістами, більше часу проводять за навчанням, аналізуванням та поглибленням отриманих знань. Ті, хто прийшов у заклад вищої освіти за бажанням батьків або просто отримати диплом про вищу освіту, частіше використовують шпаргалки під час контрольних робіт, екзаменаційних випробувань, використовують тексти інших авторів при написанні курсових, дипломних, інших письмових робіт, а також купують вже готові курсові та дипломні. Їхній рівень знань можна віднести до категорії «аби не було «хвоста», «щоб не відрахували». Вони не надто обтяжують себе добросовісним виконанням завдань з академічного письма, адже використовуючи чужу працю, можна отримати бажану оцінку та

значно скоротити час на виконання роботи. Зустрічаються й випадки нелегітимного отримання оцінок (за послуги, «папір для кафедри», подарунки, частування або гроші), тобто академічне шахрайство. Часто серед аргументів на підтримку використання плагіату під час навчання студенти називають неякісні послуги, які надає навчальний заклад та те, що ЗВО не зміг належним чином забезпечити студентів підтримкою для успішного виконання ними завдань. Сприяє використанню плагіату під час навчання і невеликий термін, відведений на виконання роботи.

На використання у студентських роботах плагіату стиль навчання також має певний вплив. Особливо це стосується тих студентів, які раніше поклалися на запам'ятовування або «зазубрювання» матеріалу. Тому їм важко перейти до аналітичного, критичного мислення та навчитися чітко висловлювати власні думки.

Підштовхує студентів до здачі роботи з використанням тексту з інших джерел без належного цитування і низький рівень навичок організації свого часу, коли, наприклад, студенти відкладають виконання роботи до останньої хвилини або ж коли перед ними стоїть безліч інших завдань зі своїми часовими обмеженнями. Деякі студенти вдаються до плагіату просто тому, що вони просто лінуються і намагаються віднайти найлегший шлях у процесі оцінювання.

Однак позитивним є те, що все більше студентів вважають неприпустимим отримувати оцінки за гроші чи послуги, особливо якщо йдеться про предмети за спеціальністю, розуміючи, що якісна освіта відіграє значну роль у працевлаштуванні. У залежності від того, що людина вивчає, чим цікавиться, складається її особистість. Отримання вищої освіти тренує і розвиває розумові здібності студента (під час вивчення різноманітних навчальних дисциплін та використання засобів для самоперевірки); вчить самостійності та плануванню,

розширює світогляд; дає необхідні знання зі спеціальності що дозволить займатися затребуваними і цікавими професіями, які вимагають високою професійної компетентності; допомагає організовувати власну справу і активно просуватися по кар'єрних сходах. Головна мета вищої освіти - виховати різнобічну особистість, яка вміє не тільки виконувати роботу, але й креативно і критично мислити. Якщо студент подає чужу роботу як власну і отримує за неї високі оцінки, це ставить під сумнів справедливість самого процесу оцінювання, обґрунтованість набутої кваліфікації, зокрема через некоректність отриманих документів про знання, уміння і навички. У такому разі виникають серйозні наслідки для суспільства, адже особи, які претендують на володіння фахом через отримання диплому з використанням академічного шахрайства, починають працювати за нібито набутою професією.

Та все ж таки більшість студентів використовує плагіат в тій чи іншій формі. Багато з тих, хто вдається до плагіату, роблять це не навмисно. Вони можуть не до кінця розуміти, що саме є плагіатом, і тому можуть не усвідомлювати, що вони здають роботу із плагіатом. Та навіть розуміння того, що їхні дії є плагіатом, мало спиняє студентів від використання чужої праці у своєму навчанні. На жаль, на сьогодні не існує на державному рівні правових механізмів урегулювання використання студентами плагіату. Законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України №2299, який містить норму, що стосується питання плагіату в кваліфікаційних роботах, лише в процесі обговорення. Норми використання плагіату не дуже чітко прописують і заклади вищої освіти у своїх Положеннях. Максимум, що може загрожувати студенту, який не соромиться займатися плагіатом, це - недопуск до сесії. Саме тому, плагіат у навчанні не рідкість, а звичайна практика, а студенти, які використовують плагіат, стають некомпетентними фахівцями.

Студенти, які навчалися за кордоном, зазначають наступні особливості здобуття знань:

Систематичність та сумлінність виконання домашніх завдань, підготовки до семінарських занять, самонавчання тощо.

Списування є неприйнятною практикою. Студенти не мають можливості і бажання списувати. Відсутня за кордоном практика і колективної підготовки шпаргалок, бо кожне завдання потребує індивідуального підходу, завдання не повторюються із року в рік та вимагають вміння застосувати знання до конкретних практичних ситуацій тощо.

Чітка орієнтація на формування висококваліфікованого фахівця та отримання гарного місця роботи, яка поширюється ще з середньої школи. З цією метою, надаються такі завдання, які можна застосувати на практиці, що формує розуміння корисності одержуваного знання.

У європейських реаліях викладачі добре готуються до занять, формують завдання, які спонукають до роздумів та практичного застосування отриманої інформації, цікаво ведуть лекції тощо [4].

У закордонних вишах відбулася інтеграція засобів виявлення плагіату в системі оцінювання, а також прозоре й послідовне дотримання внутрішньої політики університету, якщо виявлено плагіат. Студентів ознайомлюють із програмним забезпеченням для перевірки на плагіат на самому початку їхнього навчання, і всі роботи студентів подаються через такі програми, використовуючи віртуальне навчальне середовище. Ця процедура застосовується неухильно, і у випадках виявлення плагіату вживаються невідкладні та ефективні дії. Види покарання, передбаченого за академічну недоброчесність, чітко викладені у настановах до навчальних дисциплін та у Положенні про навчальний процес.

Перелік видів покарань за кордоном містить письмові попередження, нульову оцінку за роботу, незарахування

навчальної теми/модуля, призупинення навчання, виключення із закладу освіти, рішення про неприсудження ступеня, переведення на нижчий рівень навчання тощо. Всі зацікавлені в тому, щоб диплом коректно відображав студентські досягнення, здобуті чесним шляхом.

Сьогодні в Україні підготувати несамостійну роботу набагато простіше, ніж виявити її плагіат, звичайно, якщо немає спеціальних інструментів. Раніше на пошуки і оцінку якості тексту будь-якої роботи у фахівців йшло багато часу, а пошук джерела запозичень міг затягтися на невизначений термін. Тому на сучасному етапі користуються популярністю програми, за допомогою яких можна виявити тих, хто видає чужу інтелектуальну працю як свою власну. Існує багато програм з виявлення ознак плагіату. Вони здійснюють перевірку документів: будь-якого розміру, на всіх мовах, у всіх поширених форматах; виявлення перестановок у тексті: пропозицій, абзаців, сторінок тощо, а також визначають коректну обробку: вставок, вилучень, заміни форм слів, правильно оформлених цитат, перефразувань. Завдяки програмі «Антиплагіат» студенти отримують можливість не тільки оцінити якість свого тексту, а й зрозуміти, які саме фрагменти потребують доопрацювання.

Сприйняття усіма учасниками освітнього та наукового процесів принципів академічної доброчесності є запорукою того, що українська освіта та наука будуть рівноправно включені у світовий процес наукової комунікації. Бібліотеки ж можуть відіграти у цьому ключову роль, вони вже стають центрами просвітництва та формування культури академічної доброчесності. Мета вишівських бібліотек - донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності і наслідки недотримання її постулатів. Адже академічна доброчесність означає, що в процесі навчання та дослідницької роботи студенти, викладачі та науковці послуговуються, передусім, принципами чесної праці

та навчання, що стане невід'ємною складовою нової академічної культури в українських вищих навчальних закладах та передумовою для успішного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : [сайт]. – Київ, 2020. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>. – Назва з екрана.

2. Про освіту. Стаття 42. Академічна доброчесність [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [станом на 24.06.2020 р.] // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал парламенту України. – Київ, 2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. – Назва з екрана.

3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс] : Лист МОН України від 23 жовт. 2018 р. № 1/9-650 // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал парламенту України. – Київ, 2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>. – Назва з екрана.

4. Бакіров В. С. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку [Електронний ресурс] / В. С. Бакіров // Основні результати дослідження за проектом № 49169 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Східноукр. фонд соц. дослідж. – Режим доступу: <https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf>. – Назва з екрана.

5. Жидких І. Науково-практичний семінар "Librarians vs plagiarism: питання академічної доброчесності" [Електронний ресурс] / І. Жидких // Фундаментальна бібліотека ХНАУ : [сайт]. – Харків, 2020. – Режим доступу: <http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2128-pitannya-akademichnoi-dobrochesnost.html>. – Назва з екрана.